

KRUH PRIJATELJSTVA

Bilo je to neke srede v septembru 1961. leta nekje na jugovzhodu Srbije. Prejšnji dan je bil prelep in tudi topel. Koledarska jesen ni še nastopila, vendar je narava že začela navleči nase svoj pisani plašček, temnejših barv, na katerem je prevladovala temno rdeča barva, z nekaj vijoličnih odtenkov. Morda je že prišla, saj je vse odvisno od tega, kako kdo računa in kako vidi stvari.

Učitelji naše šole so se odločili, da nas peljejo na izlet v naravo, kjer bomo morda lahko osvojili nekaj novega na praktičen način, kar nam bo ostalo v globljem spominu. Glede tega, kakšen je bil prejšnji dan, bi se dalo domnevati, da bo tudi naslednji prekrasen, takšnih pa morda ne bo več prav veliko. Jesen prinaša dež - tiste drobne žlobudrajoče kapljice, ki se vleče in vleče, kakor jesenske megle vzdolž močno narasle reke, pa je treba izkoristiti prav vsak lep dan.

Kakorkoli, če velja izrek, da se dan po jutru pozna, potem je to veljalo prav za ta dan, ko smo krenili na šolski izlet. Jutro milo in nežno, kot so otroške duše. Sonce sramežljivo pošilja svoje žarke skozi modro nebeško kopreno, pa se nebo rdeči in rdeči, kakor lica sramežljive kmečke deklice, ko se naenkrat znajde pred prelepim mladim mestnim gospodičem. Nešteto prižganih rdečih nebeških luči osvetljuje nebo, močno, močneje in še močneje, vse dokler ne izgine še zadnji pramen teme, potem se začno lučke ugašati, ena po ena, ker je sončne žarke že minila sramežljivost, pa vse močneje prodirajo proti zemlji in kakor najmočnejši reflektor osvetljujejo svod nad zemljo. Nekje v daljavi se sliši lajež psov in še kikirikanje kakšnega zaspanega petelina, ki se mu še ni uspelo zbuditi se, kot vsi drugi petelini.

A mi dijaki veseljaki, učenci petega razreda osnove šole, pripravljeni že zarana, čakamo na šolskem dvorišču, da nam da komando naš 'kapetan', pa da spremni krenemo na juriš v osvajanje novih znanj in dognanj. Končno pride tudi naš 'kapetan', potem pa: 'Stav mirno, naprej marš' in naša četica koraka, obremenjena z domačimi nahrbtniki, tistimi zašitimi od domačih krpar, na hrbtu.

Gremo ti mi in strumno hodimo z vojaškim korakom, a okoli nas milina. Nekje potoček veselo žubori, kakor da bi nas klical, da mu naj pridemo v goste in se napijemo čiste sveže vode, a v z barvami okičenih krošnjah listopadnih dreves imajo slavčki svoj koncert. Pojejo ubrano, na goslih jih pa spremlja mojster čriček. Morda ne prav slavčki, a vsekakor tisti ptički, ki se ne selijo, pač pa ti naši domači, ki bodo vedno tu z nami, v dobrem in slabem. Njihovo čudovito petje doni povsod naokoli in prijetno boža ušesa mimoidočih. Trava je še vedno mehka in sočna, pa pod našimi nogami zadiši, kakor če bi pohodili krhko ampulo nekega eksotičnega parfuma. Sončni žarki nas nežno božajo in božajo, medtem ko nam blag vetrc igra ob ušesih neko nam neznano pravljичno melodijo.

Naš komandant, naš razrednik, nas tu pa tam ustavlja, da bi nam pokazal kakšno rastlino ali gobo in nas poučil o tem, katera je užitna, katera je strupena in katera je samo neužitna, pa nam govori:

»Otroci, pomembno je predvsem to, da poznate, katere rastline in gobe so strupene, bolj od tega, katere niso. Katere niso užitne, če dobro poznate tiste strupene, boste lahko spoznali tudi sami, če jih poskusite brez strahu, ker se zagotovo ne boste zastrupili z njimi. A s strupenimi,

se zagotovo boste. V nekaterih primerih se lahko zgodi, da se vse konča samo z želodčnimi ter črevesnimi krči in diarejo, če pa ne, potem težko vašim materam, ker jih boste zavili v črnino. Vsako leto se veliko ljudi zastruplja z uživanjem strupenih rastlin in gob. Nekateri so prepričani, da dobro poznajo kakšno rastlino ali gobo, ker so jo precejkrat nabirali, a tudi tem se lahko zgodi, da zamenjajo užitno gobo ali rastlino za strupeno, ker ne poznajo do podrobnosti razlike enih in drugih. Tistih, ki so si lahko na videz zelo podobne, a se ločijo med seboj po nečem drugem, kot na primer po vonju ali cvetu, oziroma socvetju, kot v primeru, ko gre za čemaž in pomladanski žafran ali šmarnice. Preden te rastline zacvetijo, imajo vse na videz podobne liste, le da listi čemaža močno dišijo po česnu. Ko pa vse zacvetijo, jih je težje zamenjati, saj tudi cvetje čemaža močno diši po česnu in to na daleč, šmarnice pa imajo močan, vendar prijeten vonj, medtem ko ima pomladanski žafran popolnoma drugačen cvet, ki je še popolnoma drugačne barve. Zato je pomembno dobro poznati značilnosti strupenih rastlin in gob. V našem ožjem in širšem okolju je bistveno manj strupenih rastlin in gob, pa se jih lažje da zapomniti, a je to zelo pomembno, ker so nekatere smrtno nevarne. Pa ne le to, pač pa je že samo umiranje hudo in zelo boleče, če ne pride do takojšnje zdravniške intervencije. Če pa kdo preživi, mu lahko ostanejo trajne telesne posledice.«

Potem pa preidemo na vrste dreves, pa na žuželke, na katere smo naleteli ob poti. Razen kakšne žabe in močerada, na našem šolskem izletu nismo naleteli na nobeno drugo žival. Morda ne bi niti na te naleteli, če ne bi nekaj dni prej lil dež. Mi smo si pa tako želeli, da bi kje zagledali kakšno srnico, veveričko ali ljubkega ježka. Morda tudi kakšnega zajčka.

Ko smo prišli do sredine gozda, kjer je bila trava najbolj bujna, nam je naš razrednik rekel, da je prišel čas počitku in malici, pa smo vsi posedli po mehki travi in iz svojih torb začeli, klepetajoč med seboj, vlačiti ven tisto, kar je kdo prinesel s seboj za malico. Razen Klare, drobne plavalase deklice, z bujnimi kodri in nebeško modrino v očeh – prave prelepe pupe in ene od najboljših učenk, bistrega duha. Med tem ko smo razigrano odvijali svoje kose dišečega belega kruha, pečenega mesa, sira, domačih klobas, šunke, raznih domačih piškotov, sadja in še več tega, je Klara samo sedela na travi pokrčena, pogleda zazrtega v neko le njej vidno točko nekje tam na horizontu, do trenutka, ko je pristopil naš razrednik in jo nežno pobožal po kodrastih laseh, vprašujoč jo:

»Klara, mar ti nisi lačna? Poglej svoje tovariše, kako so navalili na hrano! Saj smo prehodili že kar nekaj kilometrov in mora, da si tudi ti lačna...«

»Ne, tovariš razrednik, jaz nisem lačna. Sploh nisem lačna,« mu odgovori Klara.

Vendar se naš razrednik ni zadovoljil z njenim odgovorom, pa je nežno prejel njeno malho in je iz nje začel jemati ven njeno malico. V tem trenutku je začela Klara tiho jokati. Po licih so se ji začele kotaliti debele krokodilje solze. Učitelju ni bilo jasno, zakaj to ona joče, dokler ni odvil zavitka z njeno malico. V beli čisti kuhinjski krpi je bil zavit večji komad, kakor temna noč, zbitega črnega kruha, vzdolž prerezanega na pol, med polovicama, namazanima z domačo mastjo, je bilo nekaj koščkov mastnih ocvirkov in tankih rezin kuhanega jajca, vse to pa izdatno potreseno z drobno seseklano čebulo.

Učitelj je takoj dojel, zakaj Klara tako joče. Mala nežna deklica je jokala, ker jo je bilo sram svoje revne malice. Med tem, ko smo vsi jemali ven svojo bogato malico, je ona razmišljala samo o tem, kako jo bomo sošolci zafrkavali, zaradi tega njenega trdega črnega

kruha, namazanega z domačo mastjo in posutega s seseklano čebulo, ki smrdi na daleč še več ur potem, ko jo človek poje.

Razrednik je takoj potem, ko je razgrnil zavitek z njeno malico, vprašal Klaro:

»Klara! A si lahko odtrgam košček tvojega kruha, ki tako božansko diši? Od čarobnega vonja tvojega kruha, se mi je začelo oglašati črevesje,« je prijazno še dodal učitelj.

»Toda, tovariš razrednik, to je samo najbolj preprost kmečki črni kruh, izdelan od črne moke iz mlina, ne da bi ga prej presejali, in droži, namesto kvasa. Ta kruh je trd in malce kiselkast in ni rahel ter okusen, kot je kruh mojih sošolcev. Mar ga res želite poskusiti?« je začudeno vprašala Klara.

»Ja, res si to želim, ker angelsko diši,« je odgovoril učitelj. »Hm, otroci, ta kruh je res božanski! Bi ga tudi vi poskusili?« je vprašal učitelj, ob požrešnem žvečenju Klarinega kruha.

Seveda, kljub temu, da smo bili otroci še vedno majhni, smo tudi mi dojeli v čem je problem, za kaj gre in kaj si želi učitelj doseči s tem, pa smo se vsi v en glas oglasili:

»Seveda, tudi mi želimo poskusiti Klarin kruh, njene ocvirke in jajce, če bo tudi ona hotela, da tudi mi z njo delimo našo malico,« smo odgovorili vsi v en glas.

Otroci smo nekako intuitivno dojeli, da ne smemo Klari izkazovati usmiljenja in ji iz usmiljenja ponuditi del lastne malice, ker bi na ta način pohodili njen ponos, s tem pa tudi del njene nežne duše. Pohojen ponos pa hudo boli. Če pa gre za navadno izmenjavo, to je potem nekaj drugega. Izmenjava se ne dela iz usmiljenja, pač pa iz nekega drugega bolj plemenitega razloga – včasih tudi interesa.

Ob tem, ko smo jedli Klarino malico, smo vzklikali, da je njen kruh prav zares okusen in da res uživamo v njem, še posebej, ker je še namazan z domačo mastjo. Le čebule se nismo niti dotaknili. Nekateri z opravičilom, da povzroča zgago, drugi zato, ker izziva solze, ali pa zato, ker enostavno ne marajo čebule.

Med tem je vsak od nas dal delček svoje malice Klari, pa se je v njenem naročju naenkrat znašla kopica hrane, ki jo ni mogla vse pojesti, pa je veliko tega morala odnesti domov, saj se hrana ne sme metati v stran, ker je nekdo zanjo še kako garal, kar je treba spoštovati. Pa ne le belega kruha, mesa, klobas in sira, pač pa tudi piškotov in sadja, je kar nekaj bilo v njenem naročju. Na koncu smo bili vsi siti in srečni, ker smo svoji sošolki na ta način pomagali, da se ona ne sramuje več tega, da je edina imela tako boren obrok s seboj. Namesto solza, je njen obraz zasijal od sreče in radosti, pa tudi sedela ni več sama v stran od nas - svojih sošolcev, kakor kakšen kup nesreče, pač pa v centru naše skupine, kot naša enakopravna članica. Članica, ki nas je zabavala z zanimivimi šalami.

Potem nas je učitelj vprašal:

»Otroci! Ste za to, da Klarin kruh poimenujemo 'Kruh prijateljstva' in Klaro zaprosimo, da vedno ko bomo odhajali na kakšen šolski izlet, prinese s seboj več tega kruha, pa da tudi mi uživamo v njem, kot simbolu prijateljstva? Veste, vedno je boljše tisto, kar ima nekdo drug, od tistega, kar imamo sami. Še najboljše je pa tisto, kar se deli z ljubeznijo in Klara je z nami vsemi iz ljubezni delila svojo malico, mar ne?« je predlagal učitelj.

»Ja, strinjamo se!« smo vzkliknili vsi v en glas.

Tako je kruh, katerega se je Klara sramovala in je zaradi tega jokala, ko je učitelj začel jemati ven iz njene malhe njeno malico, postal kruh prijateljstva, ki nas je vse zbližal in nas naučil, kako postati boljši človek. Klara se je pa naučila, da se človek ne sme sramovati svoje revščine, ker tudi malce kiselkast in trd kos zbitega črnega kruha lahko postane nekaj dosti

več od tega, kar je tudi postal, ker mi nismo delili med seboj svojih malic le na šolskih izletih, pač pa ves čas, dokler smo hodili na isto šolo. Kruh prijateljstva nas je družil tudi pozneje, ko smo vsi krenili v neko novo življenje – vsak po neki svoji poti – tako ali drugače tlakovani cesti. Četudi rahlo kiselkast, rahlo zbit in trd, je med nas stkal trajno trdno verigo prijateljstva, ki je za življenja ni bilo možno razdreti.

Klara je doktorirala s področja mikrobiologije in se ukvarja z raziskovanjem učinkovitega zdravila za zdravljenje tuberkuloze, ker je izzivalec tuberkuloze *Mycrobactericum tuberculosis* postal rezistenten na skoraj vse poznane antibiotike. Kot zelo zaposlena doktorica znanosti, je še vedno našla čas in še vedno najde čas za druženje z nami, svojimi nekdanjimi sošolci. Morda nas je prav ona znala vse do danes držati skupaj - vse nas: od tistih, ki iz tega ali onega razloga, niso mogli dokončati kaj več, kot osnovno šolo, pa do tistih, z najvišjo strokovno titulo. Nemalokrat se je znala Klara prav prisrčno norčevati iz tistega, kako sram jo je takrat bilo, da bi odvila tisto svojo borno malico in jo pojedla pred nami, pa tudi, kako nesrečna je bila takrat. Na ta račun si je izmislila mnogo šal, s katerimi nas je znala zabavati ob naših srečanjih. S tem je dvigovala samozavest tistih sošolcev, ki jim ni uspelo doseči kaj več v poklicnem smislu in jih naučila, da ni pomembno, kaj ima kdo zapisanega na papirju, pač pa, kaj ima kdo v lastnem srcu. Da je najbolj vredna titula vsakega od nas, titula Človek in se ne smemo postavljati pred drugimi s svojimi zvanji, pač pa le s svojimi dejanji in s svojimi deli. Toliko smo pač vredni, kolikor Dobrega delimo z drugimi. To, kar daš, dobiš nazaj. Morda ne vedno ravno od tistih, katerim si kaj dal, ali jim storil kaj dobrega, a Dobro se vedno vrača z dobrim. Vedno, pa s katerekoli strani je prišlo!

Klara nam je nemalokrat zabičala, da se nobenemu ni treba sramovati lastne bede in revščine, kajti je veliko veleumov prišlo na svet iz revnih družin in tudi skrajne bede. Ni pa malo petičnih družin – družin intelektualcev na visokih položajih, katerih otroci so zavozili svoja življenja in postali luzerji ali narkomani. In nikoli ni prepozno, da človek popravi lastne napake in slabosti in ujame lastne sanje, če le hoče. Z malo truda in malo več potrpežljivosti, noben cilj ni nedosegljiv. In vsako delo je spoštovanja vredno, če se le opravlja s srcem in pošteno. Sramovati se je pa treba nepoštenosti in hudobije. Ne revščine, pač pa pohlepa, kajti je ravno zaradi pohlepa nekaterih toliko revščine na tem svetu. Peščica hudo bogatih ustvarja trume hudo revnih. Če tega ne bi bilo, nihče na tem svetu ne bi bil lačen. Vsega bi lahko bilo zadosti za vse.